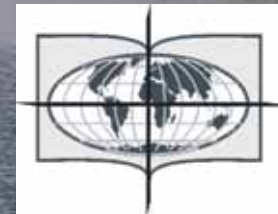

ZMIANY STANU ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO WYŻYNY ŚLĄSKIEJ W OKRESIE TRANSFORMACJI USTROJOWO-GOSPODARCZEJ *

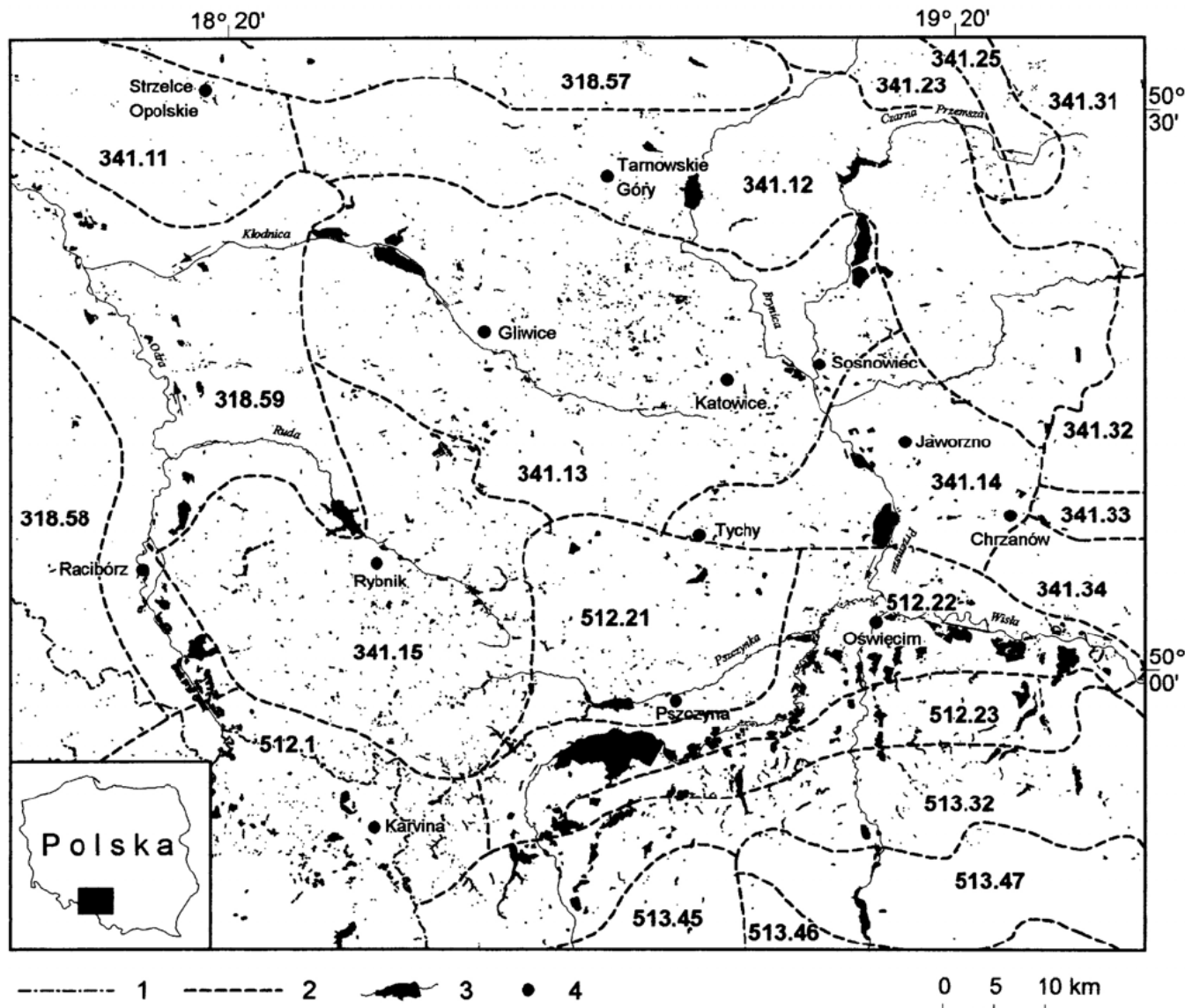
**UNIwersytet Śląski
Wydział Nauk o Ziemi
Katedra Geografii Fizycznej
Będzińska 60
41-200 Sosnowiec**

dr hab. Mariusz Rzętała
<http://www.wnoz.us.edu.pl/~mrz>

ZMIANY STANU ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO WYŻYNY ŚLĄSKIEJ W OKRESIE TRANSFORMACJI USTROJOWO-GOSPODARCZEJ

1. Wprowadzenie
2. Stan środowiska w okresie gospodarki centralnie sterowanej
3. Zmiany stanu środowiska przyrodniczego w okresie gospodarki rynkowej
 - a) przekształcenia powierzchni terenu
 - b) zmiany w zanieczyszczeniu powietrza
 - c) zmiany ilościowo-jakościowe wód
 - d) przyroda ożywiona
4. Wnioski

Rys. 2. Obszar badań na tle podziału fizycznogeograficznego Wyżyny Śląskiej (341.1), Kotliny Oświęcimskiej (512.2) oraz makroregionów sąsiednich, tj. Niziny Śląskiej (318.5), Wyżyny Woźnicko-Wieluńskiej (341.2), Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej (341.3), Kotliny Ostrawskiej (512.1), Pogórza Zachodniobeskidzkiego (513.3) i Beskidów Zachodnich (513.4):

1 – granica państwa, 2 – granice mezoregionów (318.57 – Równina Opolska, 318.58 – Płaskowyż Głubczycki, 318.59 – Kotlina Raciborska, 341.11 – Chełm, 341.12 – Garb Tarnogórski, 341.13 – Wyżyna Katowicka, 341.14 – Pagóry Jaworzniackie, 341.15 – Płaskowyż Rybnicki, 341.23 – Próg Woźnicki, 341.25 – Obniżenie Górnej Warty, 341.31 – Wyżyna Częstochowska, 341.32 – Wyżyna Olkuska, 341.33 – Rów Krzeszowski, 341.34 – Garb Tenczyński, 512.21 – Równina Pszczyńska, 512.22 – Dolina Górnej Wisły, 512.23 – Pogórze Wilamowickie, 513.32 – Pogórze Śląskie, 513.45 – Beskid Śląski, 513.46 – Kotlina Żywiecka, 513.47 – Beskid Mały), 3 – cieki i zbiorniki wodne, 4 – ważniejsze miejscowości

Źródło: Opracowanie na podstawie *Mapy hydrograficznej...* (1994, 2000–2003), *Mapy topograficznej...* (1998) oraz wyników badań własnych

1989

1992

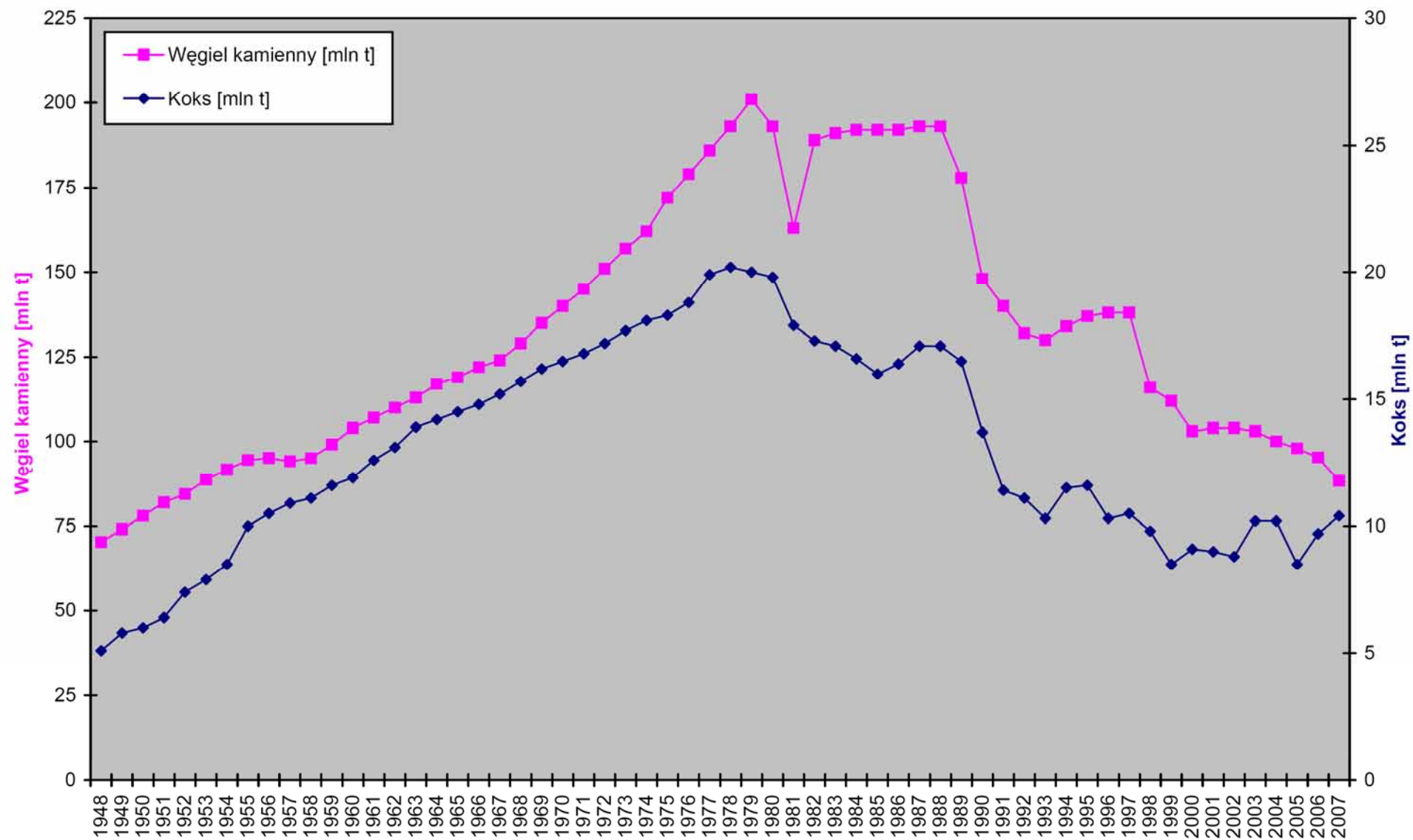
2007

1990

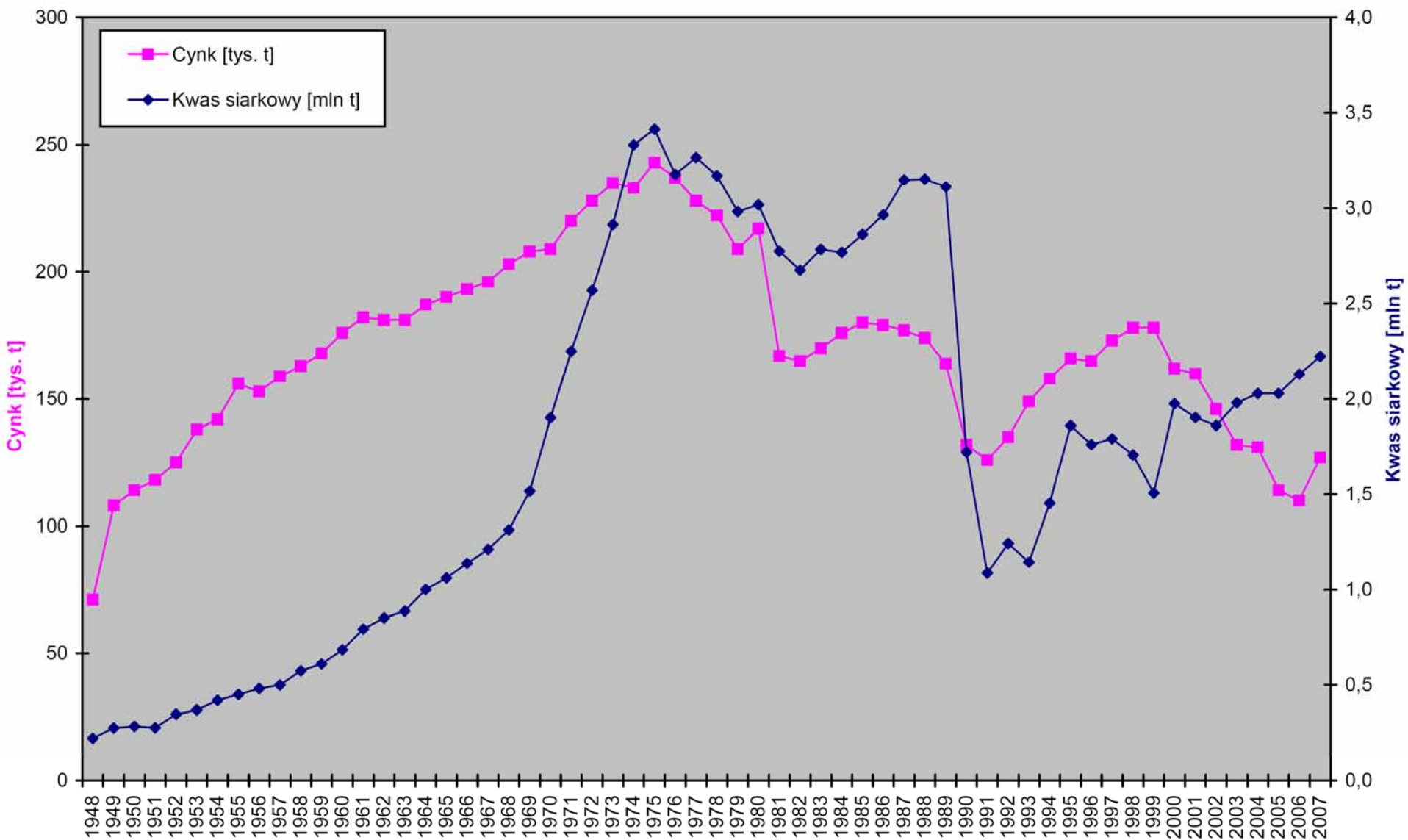
1999

1981

2004

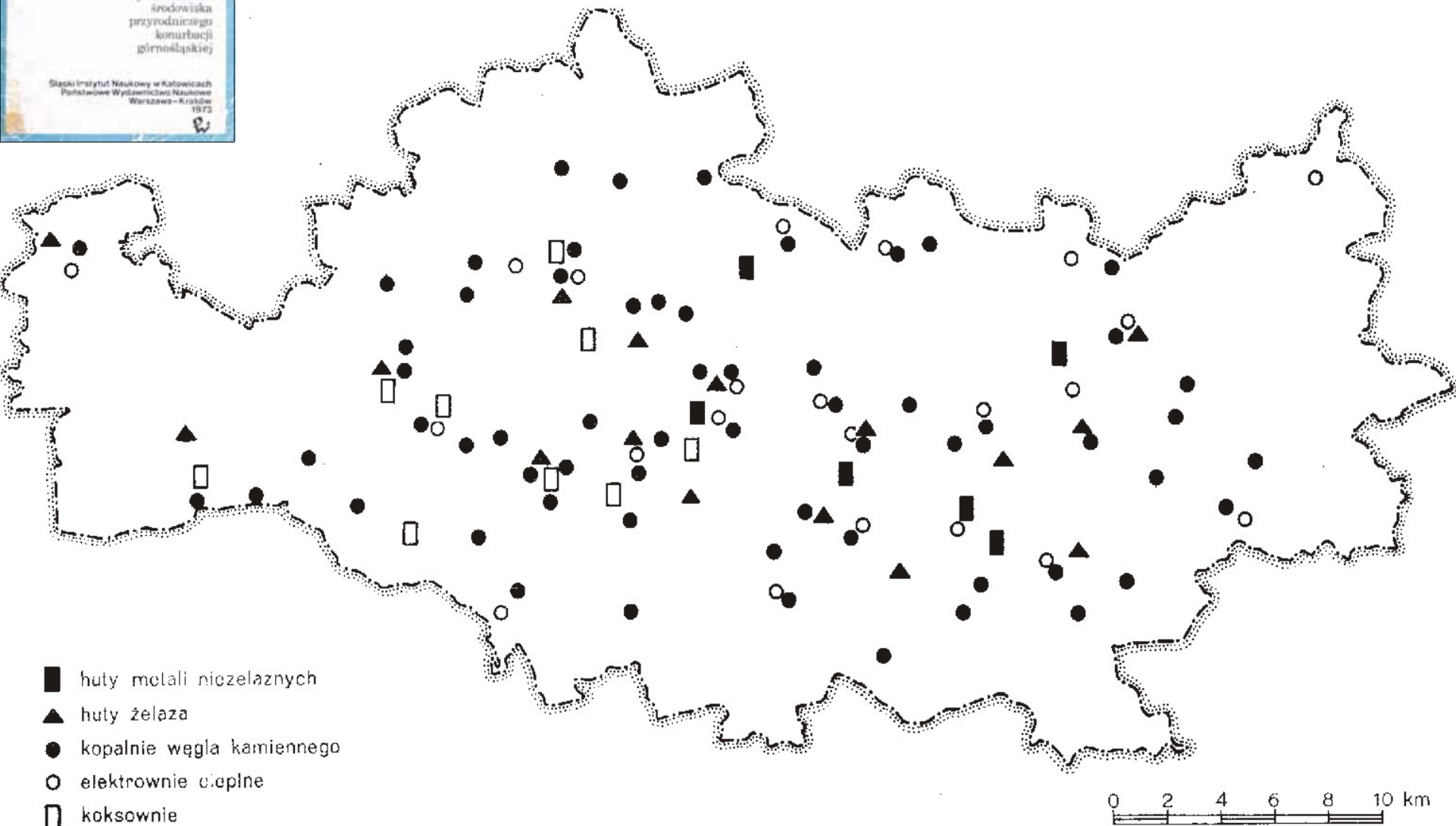
Wydobycie węgla kamiennego i produkcja koksu w Polsce w latach 1948-2007
(opracowanie własne na podstawie danych z *Roczników statystycznych*, 1976-2008)

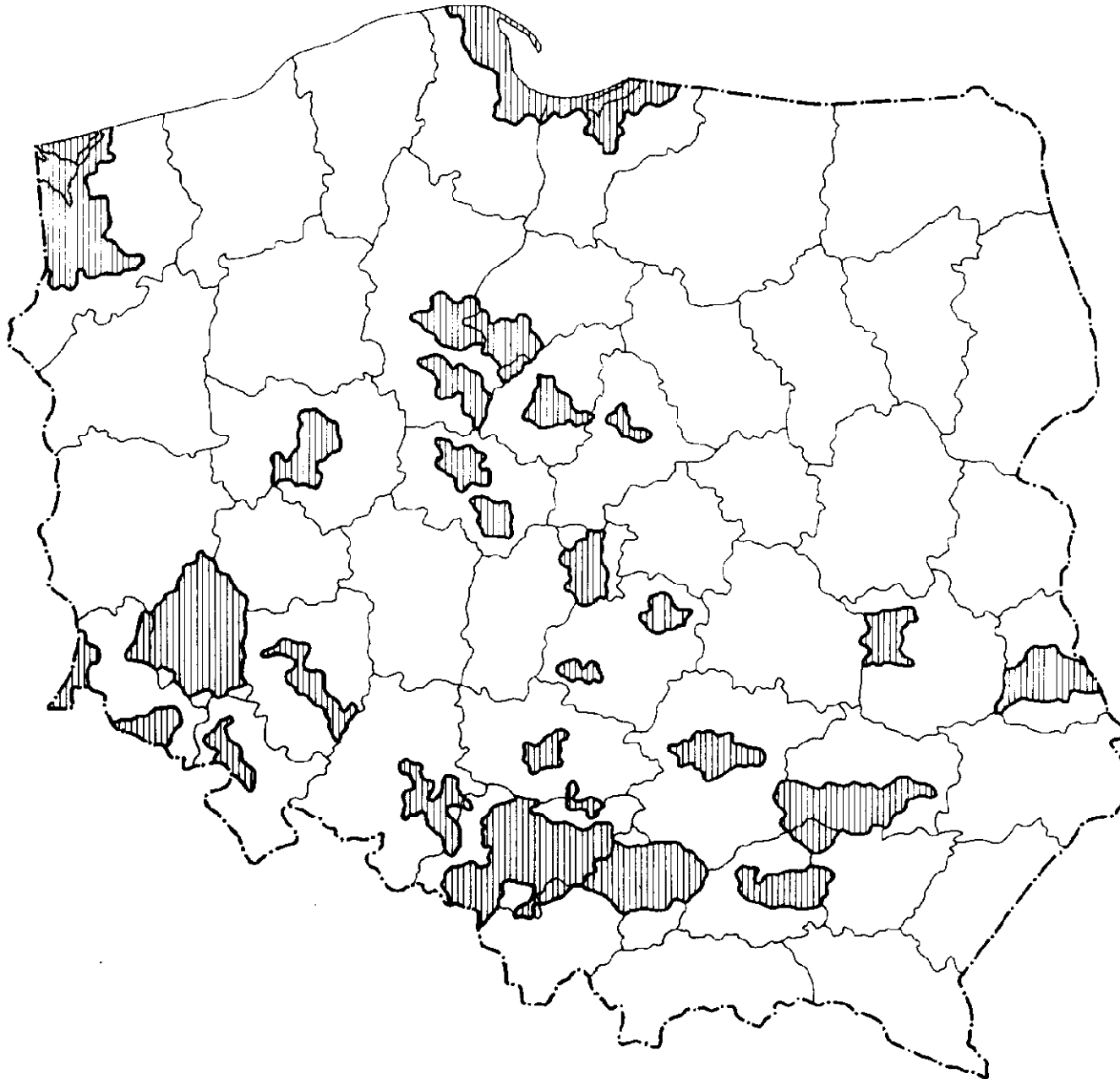
Produkcja cynku i kwasu siarkowego w Polsce w latach 1948-2007
(opracowanie własne na podstawie danych z *Roczników statystycznych*, 1976-2008)

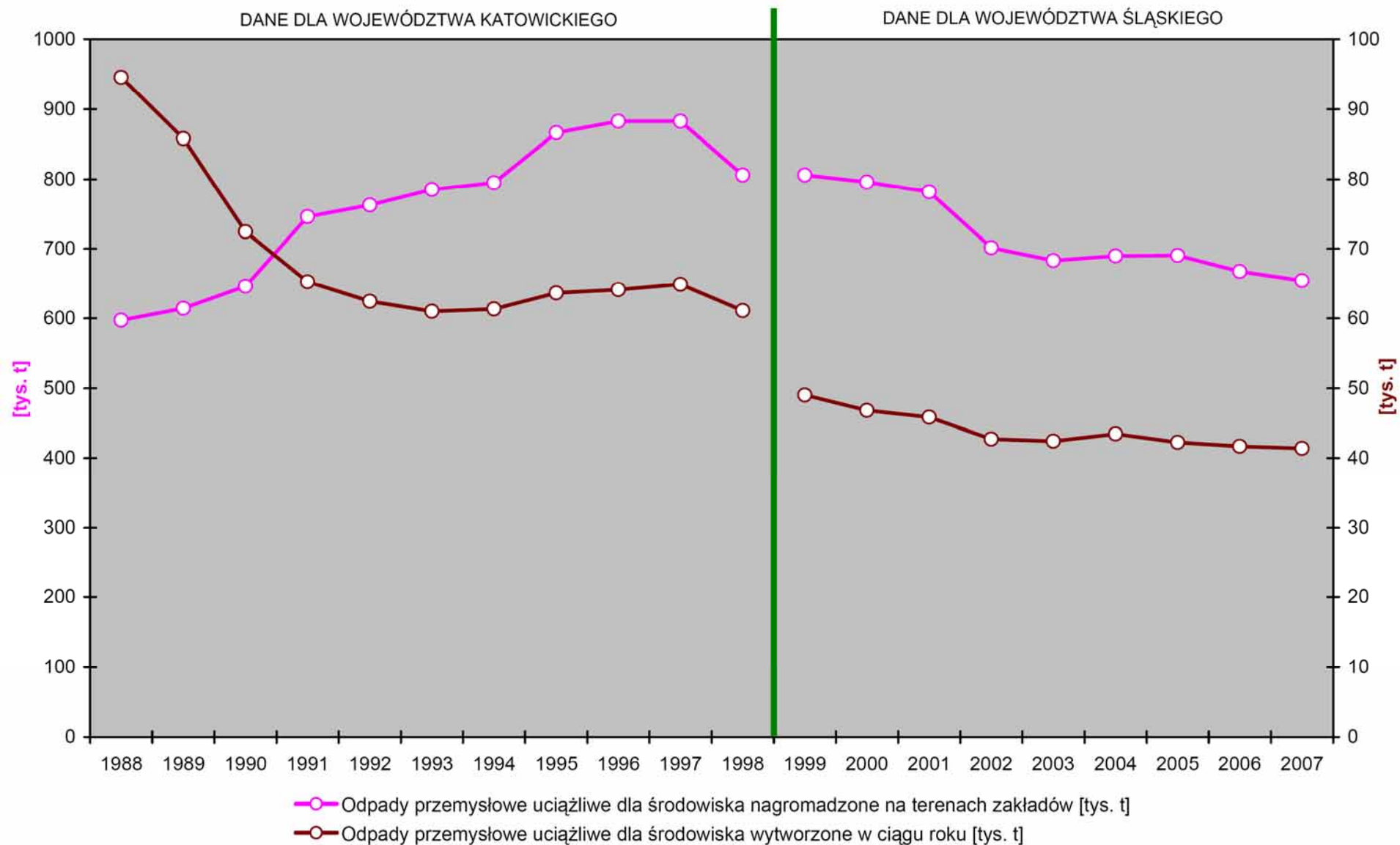
GLÓWNE ŹRÓDŁA DEGRADACJI ŚRODOWISKA (wg: Żmuda, 1973)

OBSZARY EKOLOGICZNEGO ZAGROŻENIA

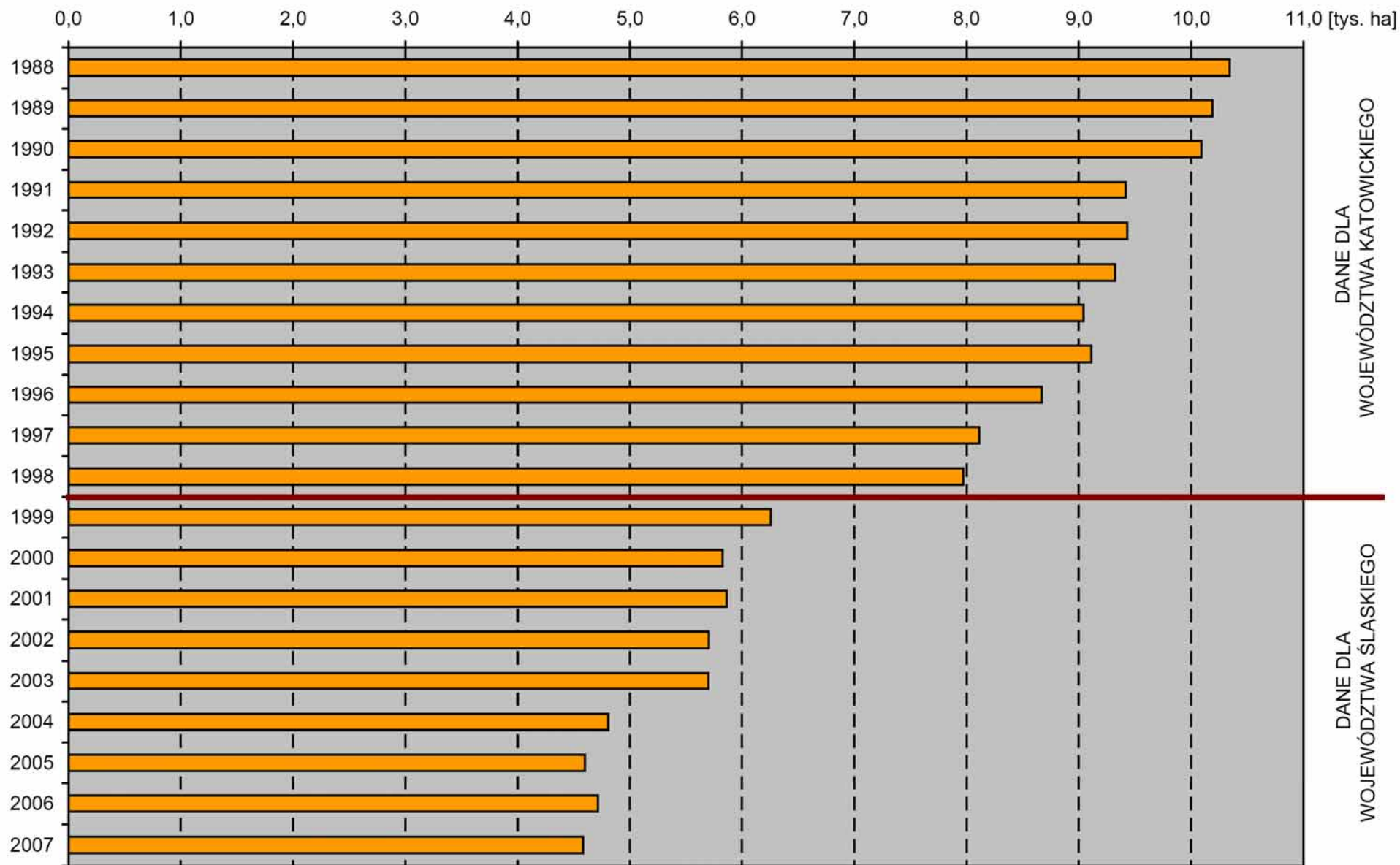

Pragnęła
Gospodarka
Dziedzictwo kulturowe

Odpady przemysłowe uciążliwe dla środowiska w latach 1988-2007

(opracowanie własne na podstawie danych: *Roczniki statystyczne*, 1979-2008; *Roczniki statystyczne województwa katowickiego*, 1997,1998; *Roczniki statystyczne województwa śląskiego*, 2000-2008)

Grunty zdewastowane i zdegradowane (wg stanu na 31 XII) w latach 1988-2007

(opracowanie własne na podstawie danych: *Roczniki statystyczne*, 1979-2008; *Roczniki statystyczne województwa katowickiego*, 1997,1998; *Roczniki statystyczne województwa śląskiego*, 2000-2008)

1

2

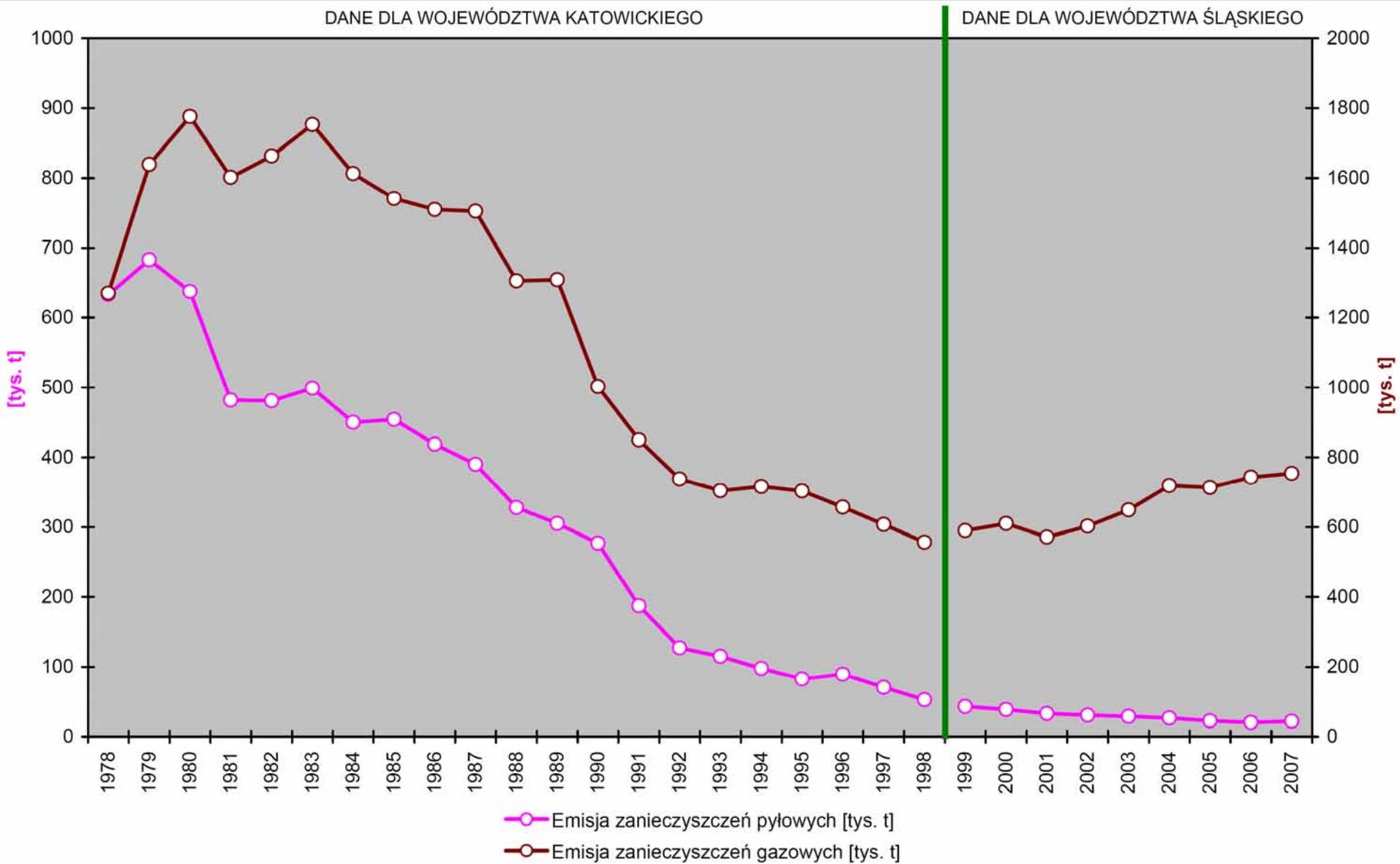
Fot. Mariusz Rzętała

3

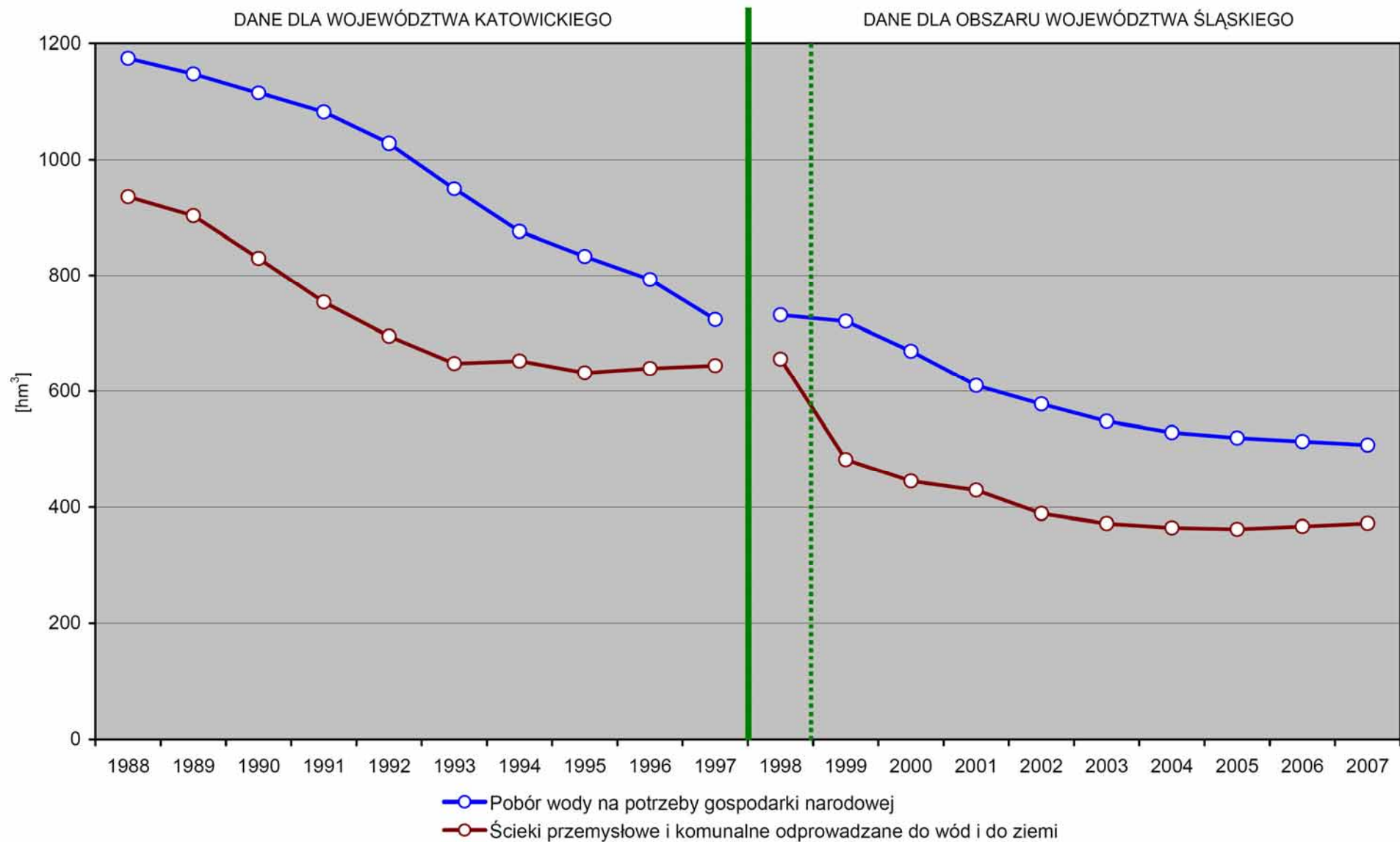

4

Emisja zanieczyszczeń pyłowych i gazowych w latach 1978-2007

(opracowanie własne na podstawie danych: *Roczniki statystyczne*, 1979-2008; *Województwo śląskie w 1998 r.*, 1999; *Roczniki statystyczne województwa katowickiego*, 1997, 1998; *Roczniki statystyczne województwa śląskiego*, 2000-2008)

Pobór wody oraz ścieki przemysłowe i komunalne w latach 1988-2007

(opracowanie własne na podstawie danych: *Roczniki statystyczne*, 1989-2008; *Województwo śląskie w 1998 r.*, 1999; *Roczniki statystyczne województwa katowickiego*, 1997, 1998; *Roczniki statystyczne województwa śląskiego*, 2000-2008)

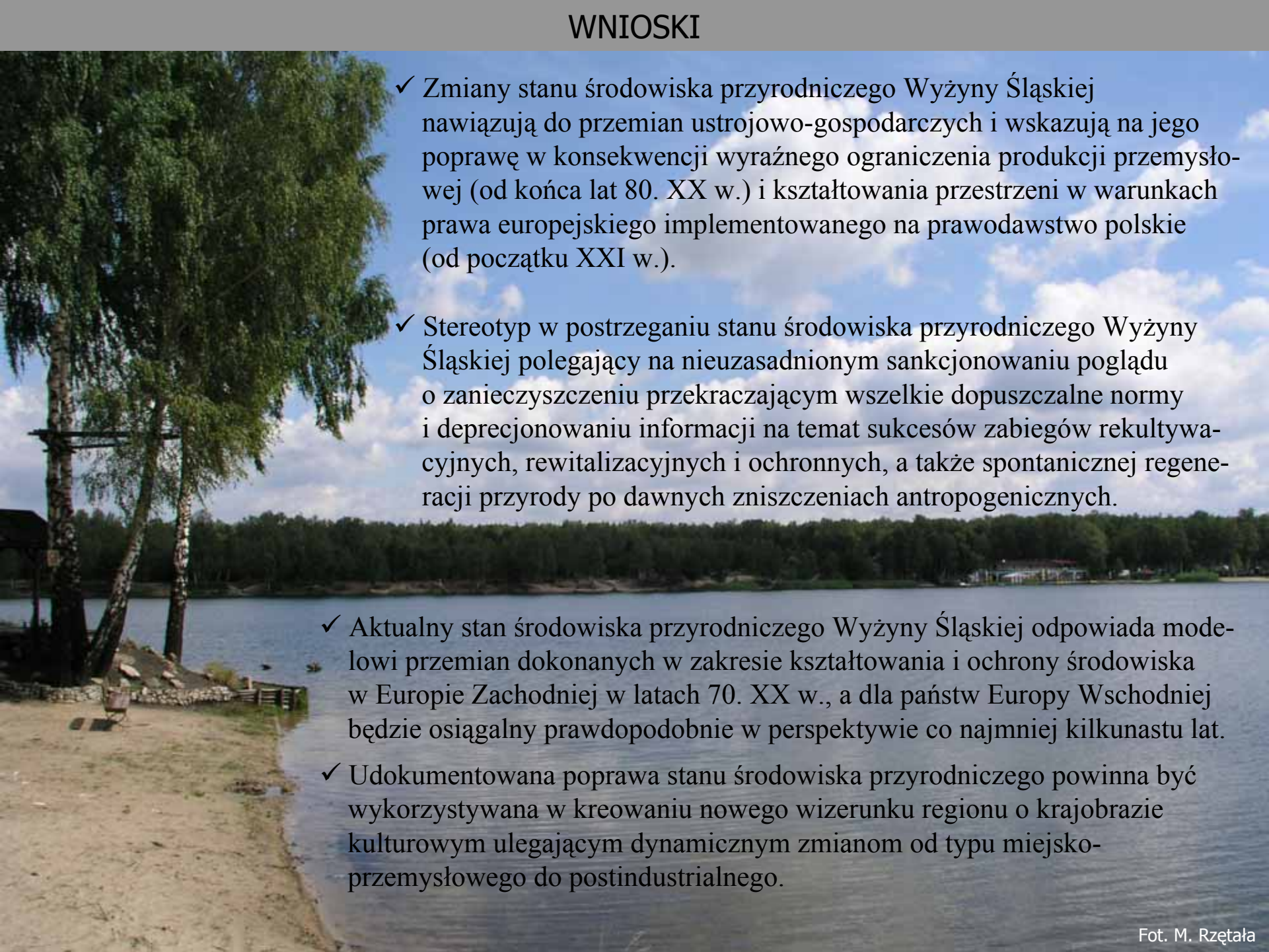
OBiKŚ
KATOWICE

**ZMIANA JAKOŚCI POWIERZCHNIOWYCH WÓD PŁYNĄCYCH
WOJEWÓDZTWA KATOWICKIEGO
W ROKU 1996 W ODNIESIENIU DO ROKU 1992**

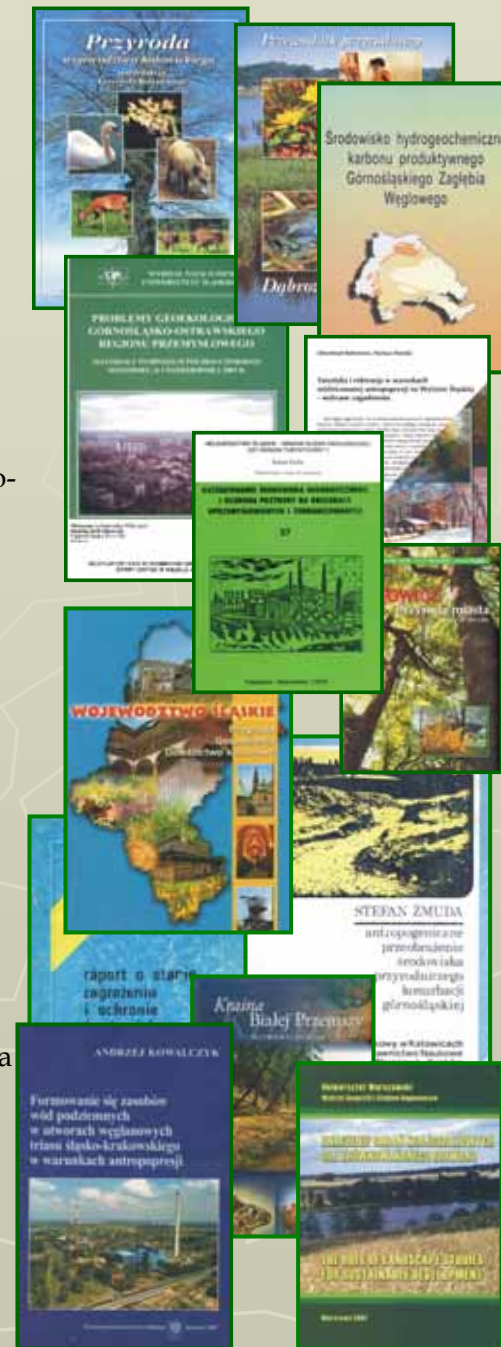

-
- ✓ Zmiany stanu środowiska przyrodniczego Wyżyny Śląskiej nawiązują do przemian ustrojowo-gospodarczych i wskazują na jego poprawę w konsekwencji wyraźnego ograniczenia produkcji przemysłowej (od końca lat 80. XX w.) i kształtowania przestrzeni w warunkach prawa europejskiego implementowanego na prawodawstwo polskie (od początku XXI w.).
 - ✓ Stereotyp w postrzeganiu stanu środowiska przyrodniczego Wyżyny Śląskiej polegający na nieuzasadnionym sankcjonowaniu poglądu o zanieczyszczeniu przekraczającym wszelkie dopuszczalne normy i deprecjonowaniu informacji na temat sukcesów zabiegów rekultywacyjnych, rewitalizacyjnych i ochronnych, a także spontanicznej regeneracji przyrody po dawnych zniszczeniach antropogenicznych.
 - ✓ Aktualny stan środowiska przyrodniczego Wyżyny Śląskiej odpowiada modelowi przemian dokonanych w zakresie kształtowania i ochrony środowiska w Europie Zachodniej w latach 70. XX w., a dla państw Europy Wschodniej będzie osiągalny prawdopodobnie w perspektywie co najmniej kilkunastu lat.
 - ✓ Udokumentowana poprawa stanu środowiska przyrodniczego powinna być wykorzystywana w kreowaniu nowego wizerunku regionu o krajobrazie kulturowym ulegającym dynamicznym zmianom od typu miejsko-przemysłowego do postindustrialnego.

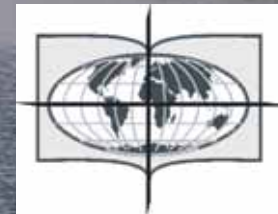
LITERATURA

- ✓ Celiński F., Czylok A., Kubajak A., 1996: Przewodnik przyrodniczy po Dąbrowie Górniczej. Wydawnictwo Planta, Krzeszowice, s. 72.
- ✓ Dulias R., 1999: Województwo śląskie – obszar kłęski ekologicznej, czy region turystyczny? [w:] Kształtowanie środowiska geograficznego i ochrona przyrody na obszarach uprzemysłowionych i zurbanizowanych. T. 27. WBiOŚ UŚ, WNoZ UŚ, Katowice – Sosnowiec. s. 5–12.
- ✓ Dulias R., Hibszer A., 2004: Województwo śląskie. Przyroda. Gospodarka. Dziedzictwo kulturowe. Wydawnictwo Kubajak, Krzeszowice, s. 224.
- ✓ Jankowski A. T., Rzętała M., 2007: Stereotyp w postrzeganiu stanu środowiska przyrodniczego Wyżyny Śląskiej. [w:] Znaczenie badań krajobrazowych dla zrównoważonego rozwoju. Uniwersytet Warszawski, Warszawa. s. 641–654.
- ✓ Kowalczyk A., 2003: Formowanie się zasobów wód podziemnych w utworach węglanowych triasu śląsko-krakowskiego w warunkach antropopresji. Wydawnictwo UŚ, Katowice. 196 s.
- ✓ Kowalczyk A., Rózkowski A., (red.), 2005: Hydrogeologia obszarów zurbanizowanych i uprzemysłowionych. Tom 2. 30 lat hydrogeologii w Uniwersytecie Śląskim. WNoZ UŚ, Sosnowiec. s. 34–41.
- ✓ Lamparska-Wieland M., Rybałtowski M., 2003: Geoturystyka w rybnicko-ostrowskim zagłębiu eksploatacji węgla kamiennego. [w:] A. T. Jankowski, M. Rzętała (red.): Problemy geoekologiczne górnictwa-ostrowskiego regionu przemysłowego. WNoZ UŚ, Sosnowiec, s. 91–95.
- ✓ Pelka-Gościński J., 2006: Restoring nature in mining areas of the Silesian Upland (Poland). Earth Surface Processes and Landforms, vol. 31, no. 13, Wiley, p. 1685–1691.
- ✓ Rahmonov O., Rzętała M., 2003: Turystyka i rekreacja w warunkach zróżnicowanej antropopresji na Wyżynie Śląskiej – wybrane zagadnienia. [w:] M. Pietrzak (red.): Krajobraz – Turystyka – Ekologia. Problemy Ekologii Krajobrazu. T. XI. s. 85–90.
- ✓ Raport o stanie, zagrożeniu i ochronie środowiska, 1990. GUS, Warszawa, s. 357.
- ✓ Roczniki statystyczne, 1979–2008. GUS, Warszawa.
- ✓ Roczniki statystyczne województwa katowickiego, 1997–1998. Urząd Statystyczny, Katowice.
- ✓ Roczniki statystyczne województwa śląskiego, 2000–2008. Urząd Statystyczny, Katowice.
- ✓ Rostański K., (red.), 1997: Przyroda województwa katowickiego. Wyd. Kubajak, Krzeszowice, s. 192.
- ✓ Rózkowski A., 2004: Środowisko hydrogeochemiczne karbonu produktywnego Górnos Śląskiego Zagłębia Węglowego. Wydawnictwo UŚ, Katowice. s. 174 s.
- ✓ Runge J., Zadrozny T., 1989: Delimitacja konurbacji katowickiej. [w:] Rykiel Z. (red.): Struktury i procesy społeczno-demograficzne w regionie katowickim. Pr. Geogr. IGiPZ PAN, nr 151. s. 23–28.
- ✓ Województwo śląskie w 1998 r. Ważniejsze dane o województwie, powiatach i gminach. Urząd Statystyczny, Katowice, 1999.
- ✓ Żmuda S., 1973: Antropogeniczne przeobrażenia środowiska przyrodniczego konurbacji górnos Śląskiej. Śląski Instytut Naukowy, Katowice. 211 s.

ZMIANY STANU ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO WYŻYNY ŚLĄSKIEJ W OKRESIE TRANSFORMACJI USTROJOWO-GOSPODARCZEJ *

UNIwersytet Śląski
Wydział Nauk o Ziemi
Katedra Geografii Fizycznej
Będzińska 60
41-200 Sosnowiec

dr hab. Mariusz Rzętała
<http://www.wnoz.us.edu.pl/~mrz>